

Bölüm 17

T.C. HARİCİYE NEZARETİ SİYASİ İSTİHBARAT SERVİSİ RAPORLARINDA MANÇURYA MESELESİ (1932-1933)

Erdem KARACA¹

Giriş

Günümüzde Çin sınırları içerisinde yer alan Mançurya'nın adı, bölgenin eski sakinleri olan "Mançu"lardan gelmiştir. Mançular, 1644'ten sonra Çin'in tümüne hükmedecek güce ulaşmışlardır. Ancak, milyonlarca Çinli nüfus içerisinde zamanla erimişlerdir. 1930'lara gelindiğinde, kendi ülkelerindeki varlıkları 200 binden fazla değildi. Aynı yıllarda bölgede, 200 bin civarında Japon ve 800 bin civarında da Rus ve Koreli göçmen bulunmaktaydı. 1 milyon km²'den fazla yüz ölçüme sahip krallığın geri kalan tüm sakinleri ise Çinli (33 milyon) idi (Salzburger Chronik, 15. April 1933: 3).

Genişleme stratejisinin bir parçası olarak Mançurya'yı elde etmek isteyen Japonya, Çin'e karşı giriştiği savaştan (1894-95) sonra elde ettiği *Port Arthur* ve *Dairen*'i büyük güçlerin baskısıyla bırakmak zorunda kalmıştır. Çok geçmeden, 1905 Rus zaferi ile Japonlar bölgeye daha etkili bir biçimde yerleşmeye başlamışlardır. *Port Arthur*'un kuzeyinde yer alan *Dairen* kentinin nüfusu 25 yıl içerisinde 19 binden 368 bine (97 bini Japon) çıkmıştır. 351 bin nüfuslu *Mukden*'de de durum pek farklı değildi. Bu modern şehirde de Japon etkisi her yönden hissedilmekteydi. Bölgenin en büyük kenti pozisyonunda bulunan 419 bin nüfuslu *Eharbin*'de (Doğu'nun Parisi) ise, Çinli nüfus fazla olmakla birlikte, şehir daha çok Rus karakterini yansıtmaktaydı. 200 bin nüfuslu *Fushun* ise, adeta sayısız milyonların istilasına uğramış bir ticaret ve finans merkezi görünümündeydi. Japon tüccarları, tüm bu yerlerde temsil ediliyor ve bu sayede ülkenin zenginliğinden pay alıyorlardı. Tüm Mançurya'da ticaret ve endüstri alanlarında muazzam bir yükseliş göstermiş olan Japonya, bu gelişmeyi devam ettirmek ve etkisini korumak için şiddet araçlarına başvurmaktan dahi çekinmemiştir (Tagblatt, 11. Februar 1932: 8).

Zang Zuolin hadisesi bu durumun görülmesini sağlayan en iyi örneklerden biridir. 1911 Cumhuriyet Devrimi'nden sonra Mançurya'da yönetimi 1928'e kadar elde eden yerel diktatör Zang Zuolin, Japonya karşıtı Çin milliyetçi partisi Kuomintang yanlısı bir politika izlediği için, zamanla Tokyo'nun nefretini toplamıştır. Bunun üzerine, bölgedeki Çin nüfuzunun artmasından endişe eden Japonya, Zuolin'i Mukden'e giderken bindiği trenle birlikte havaya uçurmuştur (Levent, 2009: 43).

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniv. FEF Tarih Bölümü, erdm.karaca@hotmail.com

dan da Amerika ile anlaşmak yollarını aramaya başlamıştır. Bu amaçla, Amerika'yı kendisine yaklaştırmak için Japonya'ya yumuşak davrandığı dahi gözlemlenmiştir.

Amerika, endüstriyel ürünlerine pazar bulmak ve bu pazarı muhafaza etme politikasına sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Mançurya için her fedakârlığı göze alan Japonlarla derhal çarpışmaktan çekinen ABD, diğer taraftan arzularının meşruiyetini âleme tانيتacak hukuki vesikaları elde etmeye çalışmaktan geri kalmamıştır.

İngiltere ise, Uzak Şarkta 1905'te imzalanıp 1911'de yürürlüğe giren anlaşmalarla ortaya çıkan statükoyu devam ettirmenin gayreti içerisine girmiştir.

Tereddütlü bir görüntü arz ettiği kaydedilen Fransa'ya bakıldığında, İngilizlerden ayrılmamak ve Uzak Şark'ta Rusya'ya karşı Japonya'yı kazanmanın gayreti içerisine girdiği ileri sürülmüştür.

En büyük tehlike ise; "Zamanını tayin etmek mümkün olmamakla beraber her suretle önü alınmazsa bir Pasifik harbinin vukuuna muhakkak nazarla bakmak pek yanlış olmaz. Buna başlangıç teşkil edecek olan Çin-Japon ihtilâfı dikkatle takip edilmektedir." tespitinde yatmaktaydı.

Kaynakça

- BCA, Fon Kodu: 030.10, Kutu No: 257, Dosya No: 726, Sıra No: 2, (18 Ekim 1932; Hariciye Vekâleti'nden Başvekâlete Gönderilen Siyasi İstihbarat Servisi Raporu)
- BCA. 030.10. 257. 726. 3. (19 Ekim 1932)
- BCA. 030.10. 257. 726. 4. (3 Aralık 1932)
- BCA. 030.10. 257. 727. 5. (11 Nisan 1933)
- BCA. 030.10. 257. 727. 6. (8 Mayıs 1933)
- BCA. 030.10. 257. 727. 10. (17 Mayıs 1933)
- ANZERLİ OĞLU, Y. (2008). "Tokyo Türk Maslahatgüzarının Değerlendirmeleriyle Mançukuo Devleti (1931-1933)". *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniv. TİTE Yay. Sayı 41: 1-16.
- "Der Krieg Ostasien. Die neue japanische Offensive in China.". *Salzburger Chronik für Stadt und Land*. Nr. 4, 5. Januar/Ocak 1933: 2.
- "Der Lytton Bericht.". *Wiener Zeitung*. Nr. 230, 4. Oktober/Ekim 1932: 1-2.
- "Die Mandchurei frage. Der Inhalt des Lytton-Berichtes.". *Salzburger Chronik für Stadt und Land*. Nr. 208, 9. September 1932: 8.
- Dr. Tang Leang Li (1932). "Mandschurische Schätze". *Tagblatt*. Nr. 34, 11. Februar/Şubat: 8.
- "Gigantisches Ringen. Japans Vorstoß gegen Jehol.". *Salzburger Chronik für Stadt und Land*. Nr. 47, 25. Februar 1933: 1.
- "Grauenhafte Zustände in Mandschukuo". *Osterbeilage zur Salzburger Chronik*. Nr. 89, 15. April/Nisan 1933: 3.
- "Japanische Denkschrift gegen den Lytton-Bericht.". *Salzburger Volksblatt*, Nr. 267, 21. November/Kasım 1932: 3.
- "Japans Kontinental-imperialismus". *Pilsner Tagblatt (Westböhmisches Tageszeitung)*. Nr. 50, 28. Februar 1933: 1.
- "Japans Vorstoss. Die Mandchureials Vasall.". *Salzburger Chronik für Stadt und Land*. Nr. 215, 17. September/Eylül 1932: 5.
- KÖNİ, H. (1993). "Genel Dış Politika Işığında Cumhuriyet Dönemi Uzak-Doğu İlişkileri: 1933-36", *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniv. TİTE Yay., Sayı 11: 271-277.
- LEVENT, S. (2009). *Cumhuriyet Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı Öncesi Türk Basımında Japonya (1933 - 1939)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniv. Sos. Bil. Enst.
- MERCAN, M. S. (2016). "II. Dünya Savaşı Öncesinde Çin-Japon Münasebetlerinde Mançurya (1931)". *Van Yüzüncü Yıl Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 30: 325-348.
- Theodor von Lerch (1932). "Der chinesisch-japanische Konflikt in der Mandchurei". *Danzers Arme-Zeitung*. 15. Januar: 5.
- "Um die Mandchurei. Vorschläge der Völker bunds kommission.". *Salzburger Chronik für Stadt und Land*. Nr. 227, 3. Oktober 1932: 3, 7.